

**ธรรมาธิปไตย : อุดมคติเพื่อการสร้างความสมดุลแห่งอำนาจ
ในการปกครองรัฐ**

**THE DHAMMADHIPATEYYA : THE IDEAL OF CREATING BALANCE FOR STATE
SOVEREIGNTY**

สุริยา รักษาเมือง *

Suriya Raksamueng

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดแบบธรรมาธิปไตย 2) ศึกษาองค์ประกอบของธรรมาธิปไตย 3) เสนอธรรมาธิปไตยอุดมคติเพื่อการสร้างความสมดุลแห่งอำนาจในการปกครองรัฐ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า 1) ธรรมาธิปไตยคือการถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดถือความถูกต้องชอบธรรมเป็นใหญ่ ใช้สนับสนุนการปกครอง 2) องค์ประกอบของธรรมาธิปไตยประกอบด้วย 2.1) ธรรมฐิติ 2.2) ธรรมนิติ 2.3) ธรรมมติ และ 3) ธรรมาธิปไตยในอุดมคติ ได้แก่ 3.1) ผู้ปกครองรัฐจะต้องยึดมั่นตั้งมั่นในธรรม ยึดเอาความถูกต้องชอบธรรมเป็นใหญ่ในการสร้างความสมดุลแห่งอำนาจในการปกครองรัฐ 3.2) ต้องสร้างระบบและกฎหมายในการปกครองรัฐที่ชอบธรรม 3.3) มีมติที่เป็นธรรม

คำสำคัญ : ธรรมาธิปไตย, อุดมคติ, ความสมดุลแห่งอำนาจ, การปกครองรัฐ

ABSTRACT

The objectives of this search were 1) to study the concept of Dhammadhipateyya, 2) to study the factor of Dhammadhipateyya and 3) to propose The Dhammadhipateyya : The Ideal of Creating Balance for State Sovereignty. The methodology of this research was documentary research. The findings were as follows;

* Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

1) Dhammadhipateyya was the supremacy of the law of truth and righteousness. It's principles that use to support the governance.

2) The factors of Dhammadhipateyya were; 1) Dhammathiti, 2) Dhammaniti and 3) Dhammamati.

3) The ideal Dhammadhipateyya were; 3.1) State governors must hold firmly in the righteousness to create the balance for state sovereignty, 3.2) State governors must establish a righteousness system and laws and 3.3) State governors must have a rightful resolution.

Keywords: Dhammadhipateyya, ideal, balance for state sovereignty.

1. บทนำ

การปกครองคือส่วนสำคัญในการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อให้มนุษย์ชาติได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การปกครองมีหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งการปกครองนั้นจะเกี่ยวข้องกับอำนาจหลัก 3 ประการได้แก่ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ ในระบบการปกครองที่ชอบธรรม อำนาจทั้ง 3 จะแยกจากกัน เพื่อความสมดุลแห่งอำนาจ เพราะหากอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารรวมอยู่ในคนคนเดียวจะมีการออกกฎหมายและบังคับใช้เพื่อปกป้องผลประโยชน์ตนและกดขี่ผู้อื่น หากอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจตุลาการอยู่ในคนคนเดียวผู้พิพากษาจะเป็นผู้ออกกฎหมายและตัดสินโดยไม่ชอบธรรม เนื่องจากตนเป็นผู้ออกระเบียบมาเพื่อตัดสินผู้อื่น แต่ถ้าเมื่อใดอำนาจตุลาการและอำนาจบริหารอยู่ในคนคนเดียว ผู้พิพากษาจะมีอำนาจเหนือใครใด ๆ สามารถตัดสินผู้อื่นซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อตนได้ง่ายดาย ดังนั้นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจึงแยกอำนาจทั้ง 3 ออกจากกันอย่างสิ้นเชิงเพื่อเกิดความสมดุลแห่งอำนาจ ให้อำนาจหนึ่งคานอำนาจหนึ่ง (Surapon Suyaprom,2017).

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะแยกอำนาจทั้ง 3 ออกจากกันอย่างเด็ดขาด ในความเป็นจริง ก็ยังเกิดการแทรกแซงอำนาจเพื่อเอื้อต่อประโยชน์ตน โดยขาดจรรยาบรรณ ไม่คำนึงถึงผลเสียต่อมวลมนุษย์ การกระทำเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารขาดหลักธรรมาธิปไตยอันเป็นแม่แบบในการปกครอง ก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมาย เกิดความเสื่อมโทรมทางศีลธรรม และความเลื่อมล้ำทางสังคม เอาจริงเอาจังซึ่งกันและกัน จนเป็นปมแห่งความขัดแย้ง ซึ่งเป็นที่มาของการถดถอยด้านการพัฒนา ขยายวงกว้างออกไปจากภูมิภาคสู่ระดับชาติและนานาชาติ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมา สังคมไทยจึงมองว่าระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการปกครอง เพราะต่างก็คาดหวังถึงคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งนั่นก็คือความเสมอภาค จะเกิดขึ้นในสังคมไทย แต่ความเป็นจริงไม่ได้เป็นอย่างนั้น อาจจะถูกกล่าวแบบนิยายก็ได้ว่าสวรรค์ไม่ได้เข้าข้างเรา ซึ่งนั่นก็หมายความว่า ระบอบการปกครองในอุดมคติของไทยไม่ได้เป็นอย่างที่ควรจะเป็น จะเห็นได้ว่าประเทศไทยประสบปัญหาจากการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งในสังคมไทยทุกภาคส่วนจะต้องช่วยกันระดมความคิด ให้สังคมไทยเป็นระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ตามบริบทของสังคมไทย

ในฐานะที่สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคมพุทธ ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาอยู่สังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งบริบทของประชาธิปไตยในประเทศไทยก็ควรจะมีพระพุทธศาสนาเป็นส่วนสำคัญ แต่ที่ผ่านมาก็มิได้เป็นดังที่หวัง กล่าวคือ ในระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทยมิได้นำเอาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการปกครองเข้ามาใช้อย่างเป็นรูปธรรม จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมามากมายหลายประการ ดังที่ปรากฏในสังคมไทย อำนาจอธิปไตยในการปกครองก็เกิดความเหลื่อมล้ำกัน เกิดการแทรกแซงอำนาจ ทำให้ระบอบการปกครองในอุดมคติไม่ได้เป็นไปอย่าง ที่ควรจะเป็น เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาละเมิดสิทธิมนุษยชน ปัญหาการซื้อเสียงขายสิทธิ์ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน หรือการฉ้อราษฎร์บังหลวงของข้าราชการและนักการเมือง ปัญหาการปฏิวัติรัฐประหาร เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นที่มาของการศึกษาวิจัย ซึ่งก็ไม่ใช่ว่าการแสวงหาระบอบการปกครองใหม่ แต่เป็นการค้นหาหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง เพื่อใช้ในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้เป็นระบอบการปกครองที่สมบูรณ์แบบ และเหมาะสมที่สุดกับสภาพสังคมไทย ซึ่งหลักที่เป็นคำสำคัญที่ผู้วิจัยจะถือเป็นหลักในการค้นคว้าวิจัยก็คือ “ธรรมาธิปไตย”

“ธรรมาธิปไตย” เป็นหลักธรรมที่สำคัญในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งนักวิชาการต่าง ๆ ก็จะนำมากล่าวถึงกันอยู่เสมอ ด้วยมุมมองที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป ทั้งในทางพระพุทธศาสนาและด้านการเมืองการปกครอง เนื่องจากเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ที่ใช้ในการปกครองตั้งแต่สมัยพุทธกาล แม้แต่ในปัจจุบันก็ยังคงใช้ได้ ซึ่งหลักธรรมาธิปไตยนี้ หากนำมาศึกษาวิเคราะห์แล้ว และนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม ก็จะนำไปสู่การปกครองที่ชอบธรรม ซึ่งจะนำไปสู่การปกครองแบบประชาธิปไตยด้วยธรรมาธิปไตย เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งเป็นระบอบการปกครองในอุดมคติได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดแบบธรรมาธิปไตย
- 2.2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของธรรมาธิปไตย
- 2.3 เพื่อเสนอธรรมาธิปไตยอุดมคติเพื่อการสร้างความสมดุลแห่งอำนาจในการปกครองรัฐ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ธรรมาธิปไตย : อุดมคติเพื่อการสร้างความสมดุลแห่งอำนาจในการปกครองรัฐ” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาซึ่งประกอบด้วย 1) หลักธรรมาธิปไตย 2) องค์ประกอบของหลักธรรมาธิปไตยที่เกี่ยวกับการสร้างความสมดุลแห่งอำนาจในการปกครองรัฐ

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 แนวคิด ธรรมาธิปไตย (อ่านว่า ทำมาทิปะไต ทำมาทิปะไต) หมายความว่า การถือธรรมเป็นใหญ่ การถือความถูกต้องเป็นหลัก (Royal Academy, 2003) มีธรรมเป็นใหญ่ หรือจะหมายความว่า การถือธรรมเป็นใหญ่ เป็นหลักในการบริหารจัดการ ซึ่งมาจากศัพท์ว่า ธรรม + อธิปไตย ความหมายในที่นี้ คือแนวคิดใช้ธรรมะเป็นสำคัญไม่ว่าจะเป็นระบอบ หรือตัวผู้บริหาร ก็จำเป็นต้องมีธรรมนำการบริหารจัดการ ทั้งสิ้น

นอกจากนั้นธรรมาธิปไตยก็ยังปรากฏในความหมายอื่น ๆ อีกว่า เป็นการถือเอาความถูกต้องขอธรรมชาติเป็นใหญ่ หรือมุ่งถึงกฎเกณฑ์ของธรรมชาติว่า ธรรมาธิปไตยตามหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งเอาธรรมหรือพระธรรมเป็นหลัก เอาความจริง เอาความถูกต้องตามธรรมหรือตามกฎเกณฑ์อันลึกซึ้งของธรรมชาติเป็นหลัก ซึ่งเจ้าเรียกได้อย่างหนึ่งว่าพระเจ้า หรือจะมุ่งตีความถึงความดี ก็น่าจะหมายถึงความยุติธรรม ตามคำที่ว่า ธรรมาธิปไตยนี้ มักลึกซึ้งถึงความดีงามความจริง ความยุติธรรม เรียกสั้น ๆ ว่า ความดีก็แล้วกัน (Buddhathatphikkhu, 1988 : 177-181)

นอกจากนั้นธรรมาธิปไตยก็ยังหมายถึง ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ กระทำด้วยความปรารถนาถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ (Phradhampidok (P.A. Payutto), 2000) อีกความหมายหนึ่งคือ การยึดถือหลักการเหตุผล หลักความจริง ความถูกต้อง ความเป็นธรรมเป็นประมาณในการบริหารจัดการต่าง ๆ คือจะทำอะไรก็ยึดหลักธรรม

เป็นหลัก ละเว้นการยึดถือตนและกระแสเสียงส่วนใหญ่ที่ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นธรรม (Phradhammakittivong (Thongdee Suratecho), 2005) ให้ความสำคัญแก่ธรรม หากเป็นการบริหารก็เป็นการบริหารโดยใช้ธรรมเป็นมาตรฐาน ความถูกต้องความผิดของใครก็ตาม นำเอาธรรมมาเป็นมาตรฐาน ต้องยุติด้วยธรรม เป็นธรรม เทียงธรรม ผู้บริหารต้องทรงธรรม มีธรรม (Pratepdilok (Rabob Dhitayano), N/A) ยึดถือธรรมหรือความถูกต้องชอบธรรม ความยุติธรรม ความเหมาะสมความควรเป็นใหญ่ ก็จัดเป็นธรรมาธิปไตย ซึ่งก็อาจเรียกว่าหลักการก็คงพอได้ (Phrasripariyatmoli (Somchai kusalachitto), 2004) นอกจากนี้ยังปรากฏในความหมายอื่นอีกว่า ระบบการตัดสินใจที่ยึดถือเอาธรรมะ คือ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม และประโยชน์สุขของประชาชนเป็นใหญ่ ถ้าเราเอาธรรมาธิปไตยนี้มาเป็นหลักในการตัดสินใจในการปกครองในระบบประชาธิปไตย ก็จะกลายเป็น ธัมมิกประชาธิปไตย หรือประชาธิปไตยในครรลองของธรรมะ (V. Vachiramethi, 2008)

สรุปความว่า ธรรมาธิปไตยคือ กระบวนการในการตัดสินใจที่ถูกต้องชอบธรรม การบริหารจัดการแบบเป็นธรรม การปกครองแบบเป็นธรรม เทียงธรรม โดยนัยแล้วหมายเอาระบบของการปกครองที่ชอบธรรม ถูกต้อง เทียงธรรม อีกนัยหนึ่งหมายเอาผู้ปกครองที่ทำหน้าที่ในการปกครองซึ่งประกอบด้วยคุณธรรม มีความเป็นธรรมาธิปไตย กล่าวคือ มีคุณธรรมในจิตใจ เป็นคนที่ยึดถือเอาความถูกต้องเทียงธรรมเป็นใหญ่ในการปกครองนั่นเอง ดังนั้น ธรรมาธิปไตยจึงไม่ใช่ระบอบการปกครอง แต่เป็นหลักสำหรับผู้ปกครองในการปกครองซึ่งต่างกับที่เข้าใจผิดกันโดยทั่วไปว่า ธรรมาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองหนึ่งซึ่งเทียบได้กับประชาธิปไตย อภิชนาธิปไตย สังคมนิยม เป็นต้น ซึ่งเป็นระบอบการปกครองระบอบหนึ่งโดยสมบูรณ์ อาจกล่าวได้ว่า ธรรมาธิปไตยเป็นหลักควบคุมระบอบการปกครอง กล่าวคือ ระบอบการปกครองทุกชนิดได้รับการออกแบบมาอย่างดี และระบอบการปกครองก็เหมือนกฎหมายย่อมไม่อาจบังคับควบคุมได้ทุกกระเปียดนี้ว่า คนไม่ดีจึงใช้กฎหมายเพื่อผลประโยชน์ตน หรือคนโง่อาจใช้กฎหมายไปในทางเสียหายได้ ดังนั้นการปกครองทุกระบบอาจทำลายผู้อยู่ในระบอบนั้นได้ หากปกครองเลวหรือชั่วผู้ปกครองจะพ้นจากความเลวหรือความโง่ได้ หากใช้ทำซื้อเอาความถูกต้องยุติธรรมเป็นหลักในการปกครอง คือใช้ธรรมาธิปไตย ในแง่นี้ธรรมาธิปไตยเป็นหลักในการปฏิบัติงานของผู้ใช้อำนาจ เป็นหลักที่ผู้ได้ปกครองใช้ในการตรวจสอบผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองใช้อำนาจอยู่ในกรอบเหตุผลและความดีงาม

4.2 องค์ประกอบธรรมาธิปไตยปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ โดยตรง และโดยอ้อม ปรากฏโดยตรงคือ พระพุทธเจ้าตรัสถึงธรรมาธิปไตยโดยตรงว่า “นี้เรียกว่าธรรมาธิปไตย” นี้ชื่อว่าโดยตรง เช่นที่ปรากฏในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต โดยธรรมาธิปไตย เป็นหนึ่งในอธิปไตย 3 ประการ ส่วนโดย

อ้อม วิเคราะห์จากความหมายของธรรมาธิปไตย ซึ่งหมายถึงการถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดเอาธรรม ความถูกต้องชอบธรรม เป็นใหญ่ ในการดำรงชีวิต ในการปฏิบัติ หรือในการบริหาร ซึ่งก็หมายความว่าหากผู้ใดเป็นผู้ทรงธรรม ปฏิบัติตามธรรมสมควรแก่ธรรม ถือธรรมเป็นใหญ่ ผู้นั้นมีธรรมาธิปไตยนั่นเอง เช่นที่ปรากฏในจักกวัตติสูตร อีกประการหนึ่งสามารถสรุปได้อีก 2 นัย คือ นัยแรกเป็นคุณสมบัติของบุคคล ที่ประกอบธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ใช้ชีวิตอยู่ด้วยธรรม นัยที่สองเป็นหลักของการปกครอง เป็นให้เป็นการบริหารบ้านเมืองที่ดี เพื่อให้เกิดความดีงามแก่สังคม เมื่อสรุปองค์ประกอบของธรรมาธิปไตย พบว่ามีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่

4.2.1) ธรรมฐิติ ตั้งมั่นอยู่ในธรรม ผู้ปกครองรัฐจะต้องตั้งมั่นในธรรม ปกครองประเทศ บริหารประเทศ

4.2.2) ธรรมนิติ ระบบที่เป็นธรรม ผู้เข้าสู่ตำแหน่งการปกครองจะต้องเข้ามาด้วยระบบที่เป็นธรรม บัญญัติกฎหมายที่ชอบธรรมเป็นกลางไม่เอื้อประโยชน์ต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล

4.2.3) ธรรมมติ มติที่เป็นธรรม กล่าวคือการตัดสินใจหรือการลงมือทำงานหรือสิ่งอื่นใดที่จะส่งผลกระทบต่อสังคม ต้องอาศัยมติของสังคมที่ชอบธรรมได้แก่ความเห็นของประชาชนเป็นหลัก เพื่อรักษา มิตรภาพ ภารดรภาพ สิทธิเสรีภาพของประชาชน

4.3 ธรรมาธิปไตยอุดมคติเพื่อการสร้างความสมดุลแห่งอำนาจในการปกครองรัฐ เป็นธรรมาธิปไตยที่เน้นการบริหารแบบใช้ธรรมเป็นฐานในการปกครองรัฐ ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดคือ

4.3.1) ผู้ปกครองรัฐจะต้องยึดมั่นตั้งมั่นในธรรม ยึดเอาความถูกต้องชอบธรรมธรรมเป็นใหญ่ในการใช้อำนาจปกครองรัฐ ซึ่งหมายถึงการใช้อำนาจการบริหารประเทศที่ชอบธรรม

4.3.2) ผู้ปกครองจะต้องเข้าสู่อำนาจของการปกครองรัฐด้วยระบบที่เป็นธรรมถูกต้องชอบธรรม และสร้างระบบและกฎหมายในการปกครองรัฐที่ชอบธรรม ไม่เอื้อประโยชน์ต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งหมายถึงการใช้อำนาจนิติบัญญัติที่ชอบธรรม

4.3.3) มีมติที่เป็นธรรม ผู้ปกครองรัฐจะต้องมีความเที่ยงธรรมตัดสินใจในอันจะทำหรือไม่ทำอะไรๆ ต้องอาศัยมติของสังคมที่ชอบธรรมได้แก่ความเห็นของประชาชนเป็นหลัก เพื่อรักษา มิตรภาพ ภารดรภาพ สิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งหมายถึงการใช้อำนาจตุลาการที่ชอบธรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

ธรรมาธิปไตยคือ กระบวนการในการตัดสินใจที่ถูกต้องชอบธรรม การบริหารจัดการแบบเป็นธรรม การปกครองแบบเป็นธรรม เทียงธรรม เพราะหมายเอาระบบของการปกครองที่ชอบธรรม ถูกต้อง เทียงธรรม และหมายเอาผู้ปกครองที่ทำหน้าที่ในการปกครองซึ่งประกอบด้วยคุณธรรม มีความเป็นธรรมาธิปไตย มีคุณธรรมในจิตใจ เป็นคนที่ยึดถือเอาความถูกต้องเทียงธรรมเป็นใหญ่ในการปกครองนั่นเอง โดยนัยที่กล่าวมา มีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลที่ได้นำเสนอว่า หลักธรรมาภิบาล เป็นหลักการบริหารที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสีย รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการวางหลักในการใช้ทรัพยากรทางการบริหารอย่างคุ้มค่า โปร่งใส (Boonton Dokthaisong, Suriya Raksamueng and Pravej Maharatsakul, 2017) เมื่อมองลึกลงไปแล้ว หลักธรรมาภิบาลก็ไม่ได้มีความแตกต่างจากธรรมาธิปไตยแต่อย่างใด เพราะหลักธรรมาภิบาลมีความสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมทุกประการ ดังจะได้สรุปให้เห็นอย่างชัดเจนต่อไปนี้

1) ธรรมจิติ ผู้ปกครองรัฐจะต้องยึดมั่นตั้งมั่นในธรรม ยึดเอาความถูกต้องชอบธรรมเป็นใหญ่ในการใช้อำนาจปกครองรัฐ ซึ่งหมายถึงการใช้อำนาจการบริหารประเทศที่ชอบธรรม ตรงกับหลักธรรมาภิบาลคือ หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส

2) ธรรมนิติ ผู้ปกครองจะต้องเข้าสู่อำนาจของการปกครองรัฐด้วยระบบที่เป็นธรรม ถูกต้องชอบธรรม และสร้างระบบและกฎหมายในการปกครองรัฐที่ชอบธรรม ไม่เอื้อประโยชน์ต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งหมายถึงการใช้อำนาจนิติบัญญัติที่ชอบธรรม ตรงกับหลักธรรมาภิบาลคือ หลักนิติธรรม

3) ธรรมมติ มีมติที่เป็นธรรม ผู้ปกครองรัฐจะต้องมีความเที่ยงธรรมตัดสินใจในอันจะทำหรือไม่ทำการใดๆ ต้องอาศัยมติของสังคมที่ชอบธรรมได้แก่ความเห็นของประชาชนเป็นหลัก เพื่อรักษา มิตรภาพ ภารดรภาพ สิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งหมายถึงการใช้อำนาจตุลาการที่ชอบธรรม ตรงกับหลักธรรมาภิบาลคือ หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม

ดังนั้น เมื่อผู้บริหารประเทศรัฐ หรือองค์กร ดำรงตนอยู่ในหลักธรรมาธิปไตยในอุดมคติแล้วก็ถือว่าได้ปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลไปในตัว เนื่องจากหลักธรรมาธิปไตยในอุดมคตินี้ ความหมายครอบคลุมถึงหลักธรรมาภิบาลทุกประการ ซึ่งเมื่อผู้บริหารได้บริหารประเทศ รัฐหรือองค์กรตามหลักธรรมาธิปไตยที่ได้แสดงไว้แล้วนี้จะสามารถสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นกับประเทศชาติบ้านเมือง เกิดความสมดุลแห่งอำนาจในการปกครองรัฐต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

6.1. ควรมีนโยบายผลักดันให้มีการนำเอาหลักธรรมาธิปไตยไปปรับใช้ในการบริหารงานภาครัฐทุกองค์กร เพื่อให้เกิดความสมดุลแห่งอำนาจในการปกครองรัฐ

6.2. งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสารล้วน ดังนั้นข้อมูลที่ได้จึงมาจากเอกสารแหล่งเดียว ควรมีการศึกษาในแบบผสมวิธี เพื่อให้ได้ข้อมูลจากแหล่งอื่น เช่นการสัมภาษณ์ สทนากลุ่มเฉพาะ เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6.3. ควรมีการศึกษาเรื่อง ธรรมาธิปไตยในชีวิตประจำวัน เพื่อนำผลการวิจัยมาปรับประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐ

References

- Boonton Dokthaisong, Suriya Raksamueng and Pravej Maharatsakul. (2017, April – June). The Integrative Buddhism Principles to Lead the Profound Public Administration to Build the Mahachulalongkornrajavidyalaya Intellectual Capital Through Higher Learning and Ready toward AEC. *Journal of MCU Social Science Review*, 6 (2),77
- Buddhathatphikkhu. (1988). *Politics is Dhamma*. 2nd Edition. Bangkok : Arunvitthaya.
- Phradhammakittivong (Thongdee Suratecho). (2005). *The Word of Monastery : Dictionary for Buddhism Education*. Bangkok : Liang Chiang Press.
- Phradhampidok (P.A. Payutto). (2000). *Dictionary of Buddhism*. 9th Edition. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phrasripariyatmoli (Somchai kusalachitto). (2004). *1 Contemporary Buddhism*. 2nd Edition. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Pratepdilok (Rabob Dhitayano). (N/A). *Buddhism and constitution*. Bangkok : Thai Buddhism Promotion Center.
- Royal Academy. (2003). *Dictionary of Royal Academy B.E.2542*. Bangkok : Nanmeebooks Publication.
- Surapon Suyaprom. (2017). The Study of Citizenship for Democracy Promotion in Locality. *Journal of MCU Social Science Review*, 6 (2), 85-100.
- V. Vachiramethi. (2008). *Dhammadhipateyya*. Bangkok : Postbooks.